

Євгенія ЛАЗАРЕНКО — МІНЕРАЛОГ І БЛАГОДІЙНИЦЯ УКРАЇНСЬКОГО МІНЕРАЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА

Євгенія Лазаренко — молодша дочка добре відомого в Україні подружжя вчених-мінералогів — Євгена Костянтиновича Лазаренка і Катерини Федорівни Лазаренко (Сидоренко).

Як і її старші сестри, вона пов'язала свою долю із фахом батьків. Женю приваблювали нові горизонти науки і не лякали труднощі дослідницької праці. Тому, отримавши після закінчення 1974 р. геологічного факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка призначення на роботу до Інституту геологічних наук (ІГН) АН України, вона охоче приєдналася до розпочатого в той час у відділі докембрію і лабораторії фізичних методів дослідження Інституту вивчення змін мінералів із геологічних структур Українського щита, як можливих імпактних, тобто таких, що виникли внаслідок падіння на Землю гігантських метеоритів.

Керівником її роботи як інженера, а з 1977 р. — аспіранта довелось бути автору цих рядків. Головним предметом дослідження Жені став кварц гірських порід, а також прогнозованих астроблем. На той час уже була з'ясована значущість змін у кварці під дією імпульсних навантажень як індикатора ударного (шокового) метаморфізму. На черзі стояло завдання детального вивчення кварцу структур Українського щита, які за будовою та відображенням у фізичних полях були подібні до модифікованих метеоритних кратерів (астроблем). Одночасно було заплановано розвиток кристалооптичних методів вивчення ударно-метаморфізованого кварцу.

Женя швидко і досконало оволоділа спеціальними кристалооптичними методами, в чому їй допомогла мати — Катерина Федорівна, доцент, досвідчений університетський викладач курсів кристалооптики для мінералогів.

Метод оптичної діагностики ступеня ударного метаморфізму кварцу за характерними лінійними деформаційними структурами (планарними елементами), що був розвинутий, головним чином, мінералогами США, Канади і Німеччини, Женя доповнила математичною оброб-

Кривий Ріг, 1980 р. Група геологів поблизу шахти «Першотравнева» об'єднання «Кривбасруда» після спуску для відбору проб жильних склуватих імпактитів, що виявилися алмазовмісними. Зліва направо: співробітники ІГН АН України А.А. Вальтер, В.В. Єфименко, Є.Є. Лазаренко, головний геолог шахти А.В. Горностаєв

28 вересня 2015 р. Є.Є. Лазаренко під час геологічної екскурсії до кратера Метеор (Арізона, США)

кою спектрів орієнтацій планарних елементів. Саме така обробка дала їй змогу згодом діагностувати [5] нову, важливу для генетичних інтерпретацій систему орієнтації планарних елементів кварцу. Дослідниця запропонувала також поглиблене кількісне вивчення явища хвилястого погасання кварцу як індикатора ступеня блокування кристалів цього мінералу і в сенсі генезису — для розрізнення регіонально- і ударно-метаморфізованих кристалів кварцу в гірських породах [4].

Взагалі Євгенія досягнула нового, дуже високого методичного рівня кристалооптичного дослідження ударнометаморфізованого кварцу, на нашу думку, не перевершеного і навіть не досягнутого у пізніших роботах інших авторів. Добре зарекомендувала себе молода дослідниця і під час організації та проведення спеціальних польових робіт 1975 і 1980 рр.

Виконане Є.Є. Лазаренко вивчення ударного метаморфізму кварцу є важливою складовою частиною діагностики метеоритного генезису Зеленогайської, Іллінецької, Оболонської, Бовтиської кільцевих структур Українського щита, що сприяло встановленню особливостей їх генезису [1—3].

Дисертація Є.Є. Лазаренко «Ударно-метаморфізований кварц горних порід астроблем Українського щита» отримала дуже схвальні відгуки В.Л. Мазайтиса, В.І. Фельдмана й інших учених, що входять до світової еліти дослідників з мінералогії, петрографії і геології астроблем. Ця дисертаційна робота з мінералогії була рідкісною на той і тим більше на теперішній час у тому сенсі, що практично всю роботу з вивчення мінералів вона зробила власноруч, а не через посередників-аналітиків. Як часто сьогодні під час захисту мінералого-петрографічних робіт можна чути — «всі дані належать автору». У найкращому випадку під цим розуміється, що дисертант привіз «з поля» зразки і прокоментував результати визначень, виконаних різними аналітиками.

На жаль, подальші обставини роботи і життя Є.Є. Лазаренко склалися так, що вона не мала змоги розвинути свої мінералогічні дослідження викопних метеоритних кратерів. Проте інтерес до структур, що породили новий напрям геолого-мінералогічних досліджень і стали у ХХ ст. складовою «нового погляду на Землю», в неї зберігся.

На початку 1990-х років Женья переїздить до США, опанувавши сучасну американську англійську мову і працюючи там, де можна було заробити на життя собі і синові. Отримати гідну позицію науковця-мінералога їй не вдалося. Наприклад, в Національній Лівермольській лабораторії ім. Лоуренса (Всесвітньо відомої LLL), де є мінералого-геохімічний підрозділ, зацікавилися її роботами, але умовою обговорення прийняття до штату поставили трирічний термін (волонтерської, тобто безоплатної, роботи). Женья вирішує навчитися зовсім новій для неї роботі з інформатики. Вибирає роботу з управління базами даних, тобто напрям, який розробляє корпорація «Оракл», що з початку 1980-х рр. стрімко виходить на друге місце за корпорацією «Майкрософт» у світовій інформаційній індустрії. Женья навчається, здає іспити, паралельно заробляючи собі на життя на різних роботах — працює аналітиком на шкідливому азбестовому виробництві, доглядає хворих і т. п. І от наприкінці минулого століття вона отримує добре оплачувану роботу — data base manager у знаменитому Стенфордському університеті. Приходить певний достаток. Женья отримує можливість приїжджати в Україну, мандрувати світом. Почувши, що Українське мінералогічне товариство воліло б заснувати премію для молодих учених і студентів імені всесвітньо відомого мінералога — її батька — академіка Євгена Лазаренка (1912—1979), але через зuboжіння немає відповідних коштів, Женья рішуче відмовляється від деяких трат і офіційно пропонує свої кошти для сплати премії. Премію і відповідний знак з 2004 р. отримали сім молодих учених і один студент. За одностайною оцінкою (інших міркувань я не чув — А. В.) українських мінералогів, присудження цієї премії, на яку щороку претендують кілька молодих мінералогів, позитивно відбивається на підготовці наукової молоді в улюбленій науці Є.К. Лазаренка і гідно увічніює пам'ять про нього.

Останні 5 років Женья займає позицію data base manager у всесвітньо відомій Національній Лоуренсівській лабораторії в Берклі (округ Сан-Франциско,

Каліфорнія). Працюючи тут, Женья почала сплачувати немалі для наших реалій внески України до Міжнародної мінералогічної асоціації, членство в якій є бажаним для збереження міжнародного статусу нашого товариства і авторитету української мінералогії взагалі.

Бажаємо нашому другу і благодійниці всіяких гараздів і успіхів в її нелегкій праці, здоров'я, щастя, любові близьких.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вальтер А.А., Брянский В.П., Рябенко В.А., Лазаренко Е.Е. О взрывной (метеоритной) природе Зеленогайской структуры на Украинском щите // Докл. АН СССР. — 1976. — Т. 229, № 1. — С. 160—162.
2. Вальтер А.А., Гуров Е.П., Рябенко В.А., Лазаренко Е.Е. Диагностика Оболонской структуры как метеоритного кратера // Космическое окружение и Земля / Под ред. Э.В. Соболевича. — Киев: Наук. думка, 1977. — С. 76—81.
3. Вальтер А.А., Добрянский Ю.П., Лазаренко Е.Е., Тарасюк В.К. Ударный метаморфизм кварца в породах цоколя и оценка модификации формы Болтышской и Ильинецкой астроблем Украинского щита // Докл. АН СССР. — 1982. — Т. 264, № 1. — С. 182—186.
4. Лазаренко Е.Е. Волнистое погасание как критерий ударного метаморфизма кварца // Минерал. журн. — 1980. — Т. 2, № 3. — С. 91—94.
5. Лазаренко Е.Е. Новая система планарных элементов ударно-метаморфизованного кварца // Минерал. журн. — 1983. — Т. 5, № 4. — С. 87—90.

*А.А. ВАЛЬТЕР
Президія і Рада УМТ*